

FÖRSVAR AV KUST —

FÖRSVAR VID KUST?

ATLANTVALLEN OCH INVASIONEN 1944 I NY BELYSNING

Av kapten ARNE STADE

»Ein Fehler in der ursprünglichen Versammlung der Heere ist im ganzen Verlauf des Feldzuges kaum wiedergutzumachen.»

Helmuth von Moltke, *Über Strategie* (1871).

— För tyskarna innebar Rommels utnämning (till »antiinvasionschef») en allt annat än lycklig lösning. Denne var visserligen överens med von Rundstedt om att fienden icke skulle medges tillgång till de franska hamnarna utan att dessa borde hållas till siste man. Men beträffande den taktik, varmed invasionsstyrkorna borde mötas, kunde de båda fältmarskalkarna inte enas. Rommel förordade, att man skulle slåss på stränderna, och höll på att strandförsvaret därför måste göras starkt och reserverna grupperas i nära anslutning till detsamma. Rundstedt däremot förordade ett diametralt motsatt förfaringssätt. Han ansåg, att man kunde låta fienden få fotfäste och först därefter, men innan denne förmått bita sig fast, skulle slå ut ett samlat motanfall. Detta förutsatte, att huvuddelen av stridskrafterna grupperades rätt långt bakom det egentliga kustförsvaret. Dessa divergerande uppfattningar ledde till en kompromiss — vanligen det sämsta av allt i fält: infanteriet sköts fram, medan huvuddelen av pansarstyrkorna hölls tillbaka. Resultatet blev, att i prövningens stund ingen verklig samverkan kunde komma till stånd dem emellan.

Det felaktiga i detta arrangemang accentuerades ytterligare genom själva karaktären av det tyska kustförsvaret. Detta var linjärt och saknade djup. Det bestod av en rad av stödjepunkter längs kustbandet, sammanknutna genom hinder, dels i vattnet, dels på själva stranden. Något bakre försvar existerade överhuvud taget icke. Hela ställningen var i själva verket ett slags Maginot-linje.

Förvånansvärt nog hyste dock både Hitler och Rommel lika stort förtroende till denna konstruktion som fransmännen till sin Maginot-linje år 1940...

Ovanstående utgör ett direkt citat ur ett av de många hittills utkomna översiktsverken om det andra världskriget, f.ö. ett av de bästa. Det förträffliga lilla arbetet bär titeln *The Second World War 1939—1945. A strategical and tactical history*, har till författare förre brittiske generalmajoren J. F. C. Fuller och utkom år 1949, alltså för ungefär fyra år sedan.

Nu är det ju så, att det tillgängliga källmaterialet rörande andra världskriget avsevärt utökats just under de senaste tre—fyra åren. Det är särskilt de tidigare nästan obefintliga tyska källorna, som på sistone begynt flöda rikligare. Brittiska och amerikanska skildringar och redogörelser förelågo däremot i betydande utsträckning redan kort efter krigets slut. I och för sig kunde därför med skäl befaras, att sammanfattande översiktsverk, skrivna redan i slutet av 1940-talet, skulle kännetecknas av en viss ensidighet i sin syn på händelseförlopp och orsakssammanhang. Också beträffande Fullers citerade arbete äro självfallet vissa sådana farhågor motiverade, inte minst i vad gäller dess framställning av händelserna i Normandie 1944.

Även om åtskilligt källmaterial av väsentlig betydelse för en inträngande och allsidig kunskap om de krigshistoriska händelseförloppen och sammanhangen i samband med Normandie-invasionen 1944 får antagas alltjämt vara undandraget forskningens sökarkjus, äro förutsättningarna numera dock helt andra än blott för några år sedan att objektivt pröva hållfastheten av den version om det tyska kustförsvarets sammanbrott, som framföres bl. a. i general Fullers arbete. Inte minst betydelsefullt är i detta sammanhang, att möjlighet numera förefinnes att taga del av såväl Rommels som von Rundstedts egna synpunkter och tankegångar. Kanske är det signifikativt, att de presenterats i engelsk språkdräkt.

Däremot är det tydligen en händelse, som blott ser ut som en tanke, att de båda nyssnämnda tyska »memoarverken» — om denna etikett här för enkelhetens skull tillåtes — inom kort följts av den veterligen första större, delvis på omfattande primärforskning baserade bearbetningen om Atlantvallen och invasionen 1944. Ur svensk synpunkt tilldrar sig det åsyftade arbetet ett särskilt stort intresse, eftersom det rör sig om ett svenskt originalverk, för-

fattat av en aktiv officer. Så mycket mera fägningsam är händelsen, som tillgången på vederhäftiga och välskrivna svenska originalverk, tillkomna på enskilt initiativ och behandlande ämnen av krigshistorisk karaktär — vare sig från äldre eller nyare tid — ju icke precis är över sig riklig.¹

Beträffande Erwin Rommel och hans insats i det tyska invasionsförsvaret skulle man möjligen kunna säga, att vi redan tidigare varit relativt väl informerade. Ännu innan 1940-talet gått till ända hade en ganska omfattande litteratur — på såväl tyska som engelska språket — om den legendariske tyske pansargeneralen sett dagen. En översikt av de viktigaste av dessa arbeten gavs i *Svensk Tidskrift*, h. 4/1950. Utmärkande för denna tidigare Rommel-litteratur var emellertid, att den företrädesvis behandlade Rommels Afrika-år, den del av hans bana, då han var »soldaten i solen», för att tala med Liddell Hart. Det är ju också främst som den kække och ridderlige »ökenräven», som Rommel fortfarande lever i det allmänna medvetandet, inte minst i de forna fiendeländerna. Såsom »antiinvasionschef» är Rommel betydligt mindre känd, vilket väl också har sin psykologiska förklaring.

Ätminstone ett av de åsyftade arbetena sysslade dock nästan uteslutande med Rommels verksamhet i Frankrike 1944. Det var boken *Invasion 1944. Ein Beitrag zu Rommels und des Reiches Schicksal* (Tübingen und Stuttgart 1949), författat av hans dåvarande stabschef, den numera av andra orsaker rätt väl bekante generallöjtnanten och akademikern Hans Speidel. Det må emellertid här erinras om att Speidels skrift har en ganska klart markerad politisk tendens, som icke undgått att färga även de avsnitt, vilka handla om rent militära förhållanden. Bokens källvärde är därför mindre än man kunde haft anledning förvänta. Detta bekräftas inte minst vid en jämförelse med vad Rommel själv har att andraga. Man finner då, att Speidel stundom verkar mera »rommelsk» än Rommel själv.

Sedan rätt länge har man vetat, att Rommel vid sin bråda död i

¹ *The Rommel Papers*. Ed. B. H. Liddell Hart with the assistance of Lucie-Maria Rommel, Manfred Rommel and General Fritz Bayerlein. Translated by Paul Findlay. London (Collins) 1953.

Von Rundstedt. The Soldier and the man. By his chief of staff Guenther Blumentritt. Foreword by Field-marshal von Rundstedt. Translated by Captain C. Reavely. London (Odhams) 1952.

Bertil Stjernfelt, *Alarm i Atlantvallen*. Företal av Helge Jung. Stockholm (Hörsta Förlag; Militärlitteraturföreningen nr 205) 1953.

oktober 1944 lämnade efter sig en ganska betydande skriftlig kvarlåtenskap, omfattande diverse minnesanteckningar och utkast, avsedda att läggas till grund för en tilltänkt bok om hans intryck och upplevelser under det andra världskriget (en pendang i större format till det litterära »lyckokastet» — i mer än en bemärkelse — *Infanterie greift an*, som utkom 1937 och byggde på erfarenheterna från första världskriget). Efter hand har det också blivit känt, att ett stort antal av Rommels brev hem till hustrun och sonen, innehållande spontana och anmärkningsvärt öppenhetiga kommentarer till det dagsaktuella skeendet, blivit räddade undan förgängelse.

Redan för tre år sedan publicerades en betydande del av detta högintressanta material — dock icke breven — i en volym, betitlad *Krieg ohne Hass* och redigerad av fru Lucie-Maria Rommel och general Fritz Bayerlein, Rommels stabschef i Afrika (Heidenheim/Brenz 1950). I utvidgat skick — även en stor del av korrespondensen har nu frigivits — samt försedda med inledning och kommentarer av Liddell Hart ha »Rommelpapperen» nu utgivits även på engelska. Några kapitel, täckande tidsavsnitt, för vilka Rommel själv icke hann utarbeta en sammanhängande redogörelse, ha med stöd av marskalkens egna anteckningar skrivits av general Bayerlein och sonen Manfred. Beklagligtvis, ehuru naturligt nog, uppvisar bl. a. just invasionsskedet en dylik lakun.

Det skulle föra för långt att här närmare ingå på det skiftande innehållet i »Rommelpapperen». Men det kan gott sägas, att de utgöra en ganska fascinerande lektyr. Ändock får man vid läsningen icke glömma, att de från början ju aldrig varit avsedda att offentliggöras i sitt förefintliga skick. Så mycket mera måste man beundra den visserligen konstlösa men lättflytande och friska stilart, vari Rommel förstått att uttrycka sina tankar. Uppenbarligen ägde »huggvärjan» Rommel en mera mångsidig och subtil begåvning än de flesta torde föreställa sig.

Liddell Hart har särskilt fäst sig vid den objektiva ton, som genomgående präglar Rommels framställning. Han ser häri ett indicium för att det var brinnande intresse för »the military lessons of the campaigns» mera än omtanke om »his place in history», som inspirerade Rommel vid hans författarskap. Det torde knappast vara befogat att här anmäla en avvikande mening — någon självförhärlikande tendens kan åtminstone inte skönjas. Däremot bör man nog komma ihåg, att Rommel hade ett hett och livligt temperament, och att temperamentsfullhet och objektivitet icke alltid

ha så lätt att samsas. Påpekandet avser närmast vissa uttalanden och formuleringar av mera personlig syftning, om vilka det nog kan ifrågasättas, huruvida de icke snarare återge en momentan sinnesstämning än ett överlagt värdeomdöme. Omvänt skulle kanske vissa för Rommel mindre fördelaktiga uttalanden hos andra memoarförfattare kunna delvis förklaras på liknande sätt, såsom närmast betingade av olikhet i kynne och temperament.

Det må — till undvikande av missförstånd — tilläggas, att denna reflexion icke har speciell hänsyftning på de omdömen om Rommel, som förekomma i general Günther Blumentritts bok om fältmarskalken Gerd von Rundstedt.

Blumentritts attityd visavi Rommel kan nog ibland verka litet ansträngt välvillig, det må medges. Han apostroferar honom gärna med epitet, sådana som »the young marshal», »the youthful marshal». Och att häri knappast avspeglas en spontan beundran för kollegans enastående snabba karriär, framgår merendels av sammanhanget. Blumentritt gör det också fullt klart för läsaren, att Rommel »enjoyed the full confidence of Hitler», att han »stood in close relations with the party officials», och att han kunde »obtain anything from them». Det finns emellertid ingenting av rancune och småsinthet i Blumentritts bedömning av Rommel som människa. Blumentritt är kritisk i vissa stycken mot *fältmarskalken* Rommel. Men han gör full rättvisa åt hans personliga förtjänster och mänskligt vinnande egenskaper. Han betonar också mycket starkt, att, oberoende av rådande principiella åsiktsdivergenser, de personliga relationerna mellan von Rundstedt och Rommel — liksom även mellan honom själv och Rommel — alltid voro präglade av vänskaplighet och ömsesidig aktning. Rommel var tydligtvis enligt Blumentritts mening en gentleman i lika hög grad som von Rundstedt, ehuru på ett annat sätt.

Blumentritts bok framträder i yttre avseende som en biografi över hans högt respekterade och varmt avhållne chef under ett flertal år. Det är »soldaten och människan» Gerd von Rundstedt, som den forne stabschefen velat skildra. Har han lyckats härmed?

Det kan icke betvivlas, att den i början av innevarande år i ensamhet och armod avlidne tyske fältmarskalken mer än väl förtjänade — och förtjänar — att få sitt minne hugfäst i biografiens form. Han var förvisso stor både som människa och fältherre, en gestalt som man gärna vill associera med hans några år äldre nordiske kollega Gustaf Mannerheim. Det är verkligen icke svårt att förstå Blumentritts känslomässiga bundenhet till denna aristokra-

tiskt kyliga, och någon gång sarkastiska, men ändå så genuint varmhjärtade personlighet.

Men måhända har levnadstecknaren stått biografins föremål alltför nära. Det heter ju icke utan skäl, att ingen är stor i sin kammartjänares ögon. Kanske förhåller det sig på motsvarande sätt med en militär chef i hans stabschefs eller adjutants ögon. I varje fall ter sig den bild av von Rundstedt, som hans stabschef åstadkommit, förbluffande blek och färglös. Man får nästan det intrycket, att författaren egentligen gått ganska oinspirerad till verket. Denna känsla snarast förstärkes vid läsningen av de rätt uddlösa anekdoter och liknande »rundstedtiana», vilka Blumentritt, kanske för att liva upp framställningen, strör in här och var och gärna föredrar i en ton av något slags devot förtrolighet.

Sant är ju, att fältmarskalken framemot mitten av 1940-talet icke längre kan ha befunnit sig i sin fulla krafts dagar — han var född 1875 — och att hans relativt höga ålder enligt naturens ordning väl måste förutsättas ha verkat i någon mån avtrubbande och förlandande, icke blott på hans fysiska spänst utan även på hans andliga vitalitet. Det är också möjligt att Blumentritt, vilken f. ö. själv anspråkslöst klassificerar sitt opus som »a biographical sketch», inte har sin styrka i människoskildring och personlighetsanalys, ehuru han eljest ofta dokumenterat sig som en militär skriftställare av rang. Recensenten har likväl svårt att helt värja sig för misstanken, att huvudskälet till att Blumentritts bok som levnadsteckning bedömd gör ett så pass matt intryck helt enkelt är, att författaren egentligen syftat till något annat än att teckna sin chefs porträtt, att ett helt annat ämne lekt honom i hågen, men att han närmast av lämplighetsskäl dock stannat för den biografiska formen. Vad som närmast föranleder denna gissning är det oproporportionerligt stora utrymme, som i boken anslås åt redogörelsen för invasionsförsvaret i väster 1944 och därmed sammanhängande förhållanden. Det framgår ganska tydligt, att det är här, som arbetets verkliga tyngdpunkt är att finna.

Den principiella motsättningen mellan å ena sidan Rommel, å den andra von Rundstedt och hans stab, dvs. väl närmast Blumentritt själv, bestämdes ytterst därav, hävdar den senare, att chefen för armégrupp B (Rommel) tänkte uteslutande *taktiskt*, under det att överbefälhavaren (v. Rundstedt) enligt sakens natur och sin plikt likmätigt måste göra sina bedömanden på ett *strategiskt* plan. Deras respektive utgångspunkter voro m. a. o. helt väsensskilda, och

det var detta, som främst betingade de skiljaktiga slutsatserna. Att sedan Rommel hade en viss benägenhet att resonera längs taktiska linjer, även när han gjorde strategiska överväganden, var egentligen en sak för sig.

Vad Blumentritt emellertid synes mest reagera mot är, att Rommel s. a. s. föll sin förman och äldre kollega i ämbetet. Betecknande var, menar Blumentritt, att Rommel brukade telefonera till Hitler personligen var och varannan dag, för att direkt framlägga sina synpunkter, medan däremot von Rundstedt höll sig strikt till tjänstevägen. Genom att på sådant sätt systematiskt bearbeta Hitler lyckades Rommel visserligen halvt om halvt få den vankelmådige Führern med på sina tankegångar, helst som Hitler av naturen i hög grad intresserade sig för allt tekniskt. Men i grund och botten trodde inte ens Hitler mer än jämnt på den rommelska planen. Att han delvis godkände den berodde mest därpå, att han var så road av Rommels »idea of massive fortifications».

Det var så den ödesdigra kompromisslösningen kom till. Påverkad av Rommel fastställde Hitler, att stranden skulle vara huvudförsvarslinje och avvärjande försvaras »in the Rommel sense». Men han fasthöll ändå vid den ursprungliga rundstedtska tanken på en slagkraftig rörlig reserv någonstades i trakten av Paris. Liksom för att ytterligare komplicera det hela bestämde så Hitler, att denna »strategiska» reserv icke fick disponeras enligt von Rundstedts eget beprövande; den skulle vara »placed under his orders as well». Så gick det alltså till, summerar Blumentritt med tydlig bitterhet, då »the entire defence system which for a long time had been prepared in accordance with fundamental principles was abandoned shortly before the invasion».

Det bör dock uppmärksammas, att Blumentritt icke gör gällande, att det var därför det gick som det faktiskt gick i juni 1944. Han betonar fastmera rätt starkt, att det var de allierades ofantliga materiella överlägsenhet, i alla hänseenden, som fällde utslaget — och sannolikt skulle ha gjort så, vilka motåtgärder som på tysk sida än kunde ha vidtagits. Det gives dock en gräns, vill Blumentritt tydligen ha sagt, för vad mänsklig vilja och beslutsamhet mäktar åstadkomma.

Också Rommel skulle med tiden nå fram till en liknande uppfattning. Det var, skrev han sålunda kort före sin död, numera hans tro att det föga skulle ha båtats, om han ock hade fått de operativa reserver, han begärde: »we would still have lost the battle, as our counterattacks would have been smashed by the Allied naval

guns and air force». Det var en djupt desillusionerad man, som nedskrev de orden.

Helt annorlunda hade Rommel tänkt och trott, då han på senhösten 1943 »som en isig och ovälkommen nordsjövind» — för att citera hans levnadstecknare Desmond Young — för första gången »bläste in över de idylliska staberna vid kusten». Och dock: kanske hade han inte ens då i själ och hjärta varit fullt så optimistisk som han gav sig sken av att vara. Åtminstone har han efteråt vidgått, att under *n o r m a l a* förhållanden den av von Rundstedt förordade lösningen säkerligen hade varit den enda riktiga. Men i det aktuella fallet hade de ömsesidiga styrkeförhållandena, enkannerligen i luften, icke varit sådana, att »normala» förfaringssätt enligt hans uppfattning med någon utsikt till framgång kunde komma till användning. Det var främst hans bittra erfarenheter från Afrika-krigets slutskede av luftunderlägsenhetens förbannelse, som kommit honom, den forne förkämpan för rörlig krigföring i dess mest avancerade form, att tappa tilltron till sitt eget »segerrecept». Såsom ofta sker, då illusioner krossas, hade besvikelsen nu drivit honom över till en motsatt ytterlighet: antingen måste den invaderande fienden hindras att överhuvud taget komma i land, eller finge slaget anses definitivt förlorat. Detta var en desperat och hasardös men på sitt sätt kanske realistisk inställning. Men även denna »lösning» förutsatte, för att med något hopp om framgång kunna praktiseras, helt andra resurser ifråga om trupp och materiel än vad den tyska hemorten år 1944 längre var i stånd att tillhandahålla. Hade den verkligen förmått detta, då skulle den rommelska nödlösningen aldrig *b e h ö v t* tillgripas. Det hela framstod som en *circulus vitiosus*, ur vilken ingen utväg längre kunde skönjas. Det förstod von Rundstedt och hans stabschef. Det skulle till slut, sedan invasionen redan blivit ett faktum, komma att gå upp även för Rommel.

Efter att ha tagit del av och begrundat de vittnesmål om den tyska »antiinvasions»-planläggningen och orsakerna till dennas misslyckande, vilka framläggas i »Rommel-papperen» och i general Blumentritts Rundstedt-biografi, är det med stora förväntningar och rent av spänning som man griper sig an med studiet av kapten Stjernfelts bok med dess kanske icke alldeles lyckade titel »Alarm i Atlantvallen». Till vilket resultat har den svenske författaren kommit i den stora kontroversiella principfrågan, taktiskt (statiskt) försvar contra strategiskt (rörligt)? Vilka slutsat-

ser anser han sig böra draga av händelseutvecklingen — i den mån underlag överhuvud taget finnes för någorlunda säkra slutsatser av krigshistorisk eller allmänt militär innebörd?

Det måste nog sägas, att förväntningarna icke helt infrias. Författaren snarast kringgår hela det grundläggande problemet, avstår i varje fall från att mera ingående undersöka detsamma. Han befinnes icke desto mindre ha en ganska deciderad personlig mening om vilkendera av de båda »skolorna», »den taktiska» eller »den strategiska», som hade »rätt» respektive »fel». Även om han inte uttrycker sig fullt så kategoriskt, låter författaren dock klart förstå, att han anser det tämligen självklart, att det var Rommel, som hade »rätt», och dennes »motståndare» — såsom de t. o. m. betecknas vid något tillfälle — som följaktligen hade »fel». På vad sätt författaren kommit fram till denna uppfattning, får läsaren inget klart begrepp om. Men det kan ju dock inte enbart vara därför, att — såsom »naturligt» var — »kustartilleriet tillmättes en betydelsefull roll i det rommelska framskjutna invasionsförsvaret», för att låna en formulering ur boken.

Föreställningen att ovidkommande synpunkter i någon mån kunna tänkas ha påverkat författarens ställningstagande synes eljest stödjas därav, att detta icke alltid sker fullt konsekvent. Medan exempelvis för den »taktiska skolan» — men icke för den »strategiska» — Hitlers bekanta beslut att förklara alla viktigare hamnstäder för »fästningar» tedde sig tämligen diskutabelt — något som tydligt framgår bl. a. av general Speidels bok — finner Stjernfelt åtgärden synbarligen fullt i sin ordning. Han tyckes också ha en från Speidels helt avvikande och otvivelaktigt riktigare uppfattning om de s. k. fästningarnas försvarsstrategiska betydelse, även och inte minst i vad avsåg deras förmåga att binda starka fientliga markstridskrafter. En dylik inställning rimmar kanske mindre väl med ett helhjärtat accepterande av de rommelska försvarsprinciperna i övrigt. Men detta må vara författarens ensak.

Till förebyggande av varje missförstånd bör också här framhållas, att de strategiska och taktisk-operativa principfrågorna på det hela taget spela en ganska underordnad roll i Stjernfelts bok. Författaren ger sig heller inte alls ut för att ha idkat djupplöjning på dessa fält. Tyngdpunkten i hans framställning ligger på det allmänt tekniska och på det »truppslags»-taktiska området, såsom också framgår av arbetets ursprungliga, mera adekvata men kanske inte lika »säljande» titel: »Det tyska kustartilleriets omfattning och verksamhet vid invasionen i Normandie.» När författa-

ren väl kommer in på detta sitt egentliga gebit, kan ingen klaga på hans grundlighet och omsikt. Tydligt är, att han bedrivit ett mycket tråget och målmedvetet forskningsarbete, och att han icke skytt några ansträngningar i sin strävan att verkligen gå till botten med frågorna. Det har också förunnats honom att på åtskilliga väsentliga punkter korrigera, komplettera eller fördjupa den tämligen diffusa och delvis överdrivna bild av det tyska kustartilleriets omfattning och insatser i invasionsförsvaret, som tidigare varit gängse, och som även återspeglats i den anglo-amerikanska invasionslitteraturen. På detta speciella område har författaren presterat ett forskningsresultat av hög kvalitet och helt säkert bestående värde.

Allt i boken om »Atlantvallen» kan, naturligt nog, dock icke uppvisa samma höga standard. Att källförteckningen verkar ganska godtycklig och företer påfallande luckor må vara ursäktat, eftersom författaren själv reserverat sig på denna punkt. Men arbetet skulle ha vunnit betydligt i värde och användbarhet, om dokumenteringen varit utförligare och källhänvisningarna mindre sparsamma. Vad som enligt recensentens uppfattning utgör bokens allvarligaste svaghet är dock dess brist på stringens och fasta konturer. Det är ju av praktiska skäl så gott som aldrig görkligt att i en bearbetning medtaga *allt*, som kan anses i någon mån tangera det behandlade ämnet. Ett urval av sakuppgifter måste nästan alltid företas, varvid de verkligt relevanta detaljerna tagas med, under det att de mera intetsägande och ovidkommande sällas bort. Vägledande vid en sådan sovring blir väl främst det helhetsperspektiv, som författaren önskar anlägga på sitt ämne.

Beträffande det stjernfeltska arbetet har man en känsla av att författaren icke helt förmått göra sig till herre över sitt särdeles omfattande, disparata och otvivelaktigt delvis ganska motspänstiga källmaterial. De stora linjerna ha icke sällan råkat komma bort eller undanskymmas i myllret av fristående detaljer, upprepningar och allsköns utvikningar. Anmärkningen må illustreras med ett konkret exempel, som dessutom berör ett förhållande av ganska stor reell betydelse.

I ett kapitel om »Befästningsprinciper och principbefästningar» uppger författaren (s. 126), att tyskarna, för att icke redan före D-dagen få sina i öppna värn uppställda kustartilleripjäser sönderbombade, nödgats i stället gå in för bunkeruppställning, trots att därigenom skjutsektorn minskades med två tredjedelar. Detta pris ansågs dock vara i dyraste laget, varför man ett stycke in på 1944

beträffande armékustartilleriet beslöt att kompromissa och »endast placera omkring hälften av batteriets pjäser i täckta värn».

Går man emellertid tillbaka till s. 56 (kap. »Normandie i brännpunkten») finner man här följande version. — I januari 1944 hade Hitler på grund av de allierades tilltagande luftöverlägsenhet bestämt, att alla kustartilleribatterier skulle inbyggas i täckta betongvärn. Beslutet hade fattats efter lång tvekan med hänsyn till den med de täckta värnen följande inskränkningen av beskjutningsområdet. Arbetet tog emellertid rundlig tid, varför R o m m e l fram i maj gav order om »att framskjutna armékustbatterier i öppna värn tillfälligt skulle dras tillbaka och uppställas i maskerade fältställningar — — —». Denna åtgärd skulle komma att få »en högst ogynnsam inverkan på kustartilleriets möjligheter i invasionsförsvaret», närmast i vad avsåg verkan mot sjömål.

Slutligen återkommer författaren en tredje gång till samma ämne å s. 192 (kap. om »Flygelfästningar och flygfacit»). — Då flyganfallen mot KA-batterierna började intensifieras i början av april höll man just på med att bygga in dem i täckta värn. Men arbetet gick långsamt, och risken föreföll stor att de skulle komma att slås ut före invasionen. Det beslöts då att »tillfälligt — som man trodde — ställa upp dem tillbakadraget i maskerade fältställningar». Olyckligtvis »hann invasionen före», och »i sina tillbakadragna fältställningar kunde de omoderna pjäserna ej verka som sjömålsartilleri».

Vad den uppmärksamme läsaren här först och främst fäster sig vid är, att författaren synbarligen icke hållit reda på o m, v a r och h u r han på andra ställen i boken behandlat en och samma sak. Därigenom har han råkat ut för missödet att dels upprepa sig i fråga om meddelande av rena fakta, dels i olika sammanhang framställa dessa under en något skiljaktig »tendens». Att olikheten i tendens möjligen förklaras av att författaren något okritiskt öst ur olika källor (av vilka då åtminstone en synes ha varit mindre Rommel-vänlig) gör förhållandet knappast mindre betänkligt ur metodisk synpunkt.

Det kan nu vara lämpligt att återkalla i minnet general Fullers syn på det tyska invasionsförsvaret och orsakerna till dess misslyckande. I anslutning till hans resonemang ställa vi — ehuru med viss tvekan — problemet på sin spets: vilkendera lösningen var objektivt »riktig» eller riktigast: Rommels eller von Rundstedts,

den »taktiska» eller den »strategiska» skolans? Eller till äventyrs rentav Hitlers egen?

I djupare mening måste naturligtvis en dylik frågeställning alltid vara ganska ofruktbar, att icke säga rent meningslös. Det går väl strängt taget aldrig att på förhand fastslå, att den lösningen av ett visst taktiskt eller strategiskt (operativt) problem är »riktig», under det att den lösningen är »felaktig». Först utgången kan skenbart ge någorlunda besked härom. Men i grund och botten måste väl dock även den visdom anses vara i billigaste laget, som bygger främst på efterhandskunskap om »hur det gick». Den tar åtminstone icke tillbörlig hänsyn till de alltid och allestädes närvarande irrationella faktorernas oberäkneliga spel.

Med beaktande härav torde man emellertid kunna starkt ifrågasätta, huruvida den av Rommel valda och delvis genomdrivna lösningen verkligen bör anses ha varit »riktig» eller, om man så vill, »sund». Tveksamheten betingas då mindre av hänsyn till utgången, det negativa resultatet, än fastmera av den omständigheten, att den torde få betecknas såsom föga logisk. I någon mån har detta belysts i det föregående. Här skall ytterligare pekats främst på en faktor, som generellt bidrager till att göra »Küsten als Hauptverteidigungslinie» besonders ungeeignet». Omdömet härrör från den med kustförsvarsproblem praktiskt och teoretiskt förtrogne tyske generalen von Senger und Etterlin (i *Allgemeine Schweizerische Militär Zeitschrift*, december 1950).

Förhåll det sig verkligen så, att fiendens materiella överlägsenhet var till den grad överväldigande, att den måste göra ett rörligt försvar a priori uteslutet, då kunde det knappast heller vara rimligt att föreställa sig, att möjligheterna skulle befinnas större att — på den eller de platser, som av fienden utvalts bland hundratal tänkbara, vid just den tidpunkt, som av den invaderande fastställdes efter de mest ingående överväganden — medelst en statisk taktik slå tillbaka hans minutiöst planlagda och sorgfälligt förberedda anstormning samt hindra honom från att få fast fot i land. Men just sådan var, något schematiskt uttryckt, grundtanken i den rommelska försvarsplanläggningen. — Det är möjligt, kanske troligt, att även det rundstedtska receptet skulle ha befunnits verkningsslöst under förhandenvarande omständigheter, men detta förändrar ingenting i sak. Dessutom kan det ingalunda anses axiomatiskt, på sin höjd som sagt troligt, att varje försök till rörligt (operativt) försvar enligt von Rundstedts modell skulle ha varit på förhand dömt att misslyckas. Åtminstone visade det sig under

veckorna närmast efter invasionen fullt görligt att efter hand koncentrera rätt betydande styrkor, inklusive hästanspönt artilleri, till omedelbar närhet av brohuvudet, något som bl. a. nödgade britterna att uppge viss tidigare tagen terräng. Beaktansvärda äro också de relativt goda resultat, som tyskarna till en början uppnådde i sina bemödanden att »inkapsla» brohuvudet och fördröja invasionsstyrkornas fortsatta framträngande. Slutligen — och detta är inte minst väsentligt i sammanhanget — byggde den rundstedtska planen på utfästelser om betydande flygförstärkningar omedelbart efter invasionens igångsättande, utfästelser som visserligen aldrig kommo att infrias.

Det brukar emellertid, på tal om det generellt lämpligaste anti-invasionsförfarandet, mycket ordas om hur svag och sårbar en invasionsstyrka alltid är under och närmast efter själva landstigningsmomentet. Är då detta med verkliga förhållandet överensstämmande? Svaret måste bli både ja och nej.

Naturligtvis måste landstigningen, själva stormningen, utgöra ett känsligt moment i en amfibieoperation — liksom alla stormningar, även under operationer till lands. Självfallet måste invasionsstyrkorna absolut sett vara — taktiskt, tekniskt och moraliskt — starkare ett eller annat dygn senare, därest de under mellantiden lämnats i okvald besittning av sitt brohuvud. Men icke ens om man uteslutande ser saken ur den invaderandes synpunkt gäller tesen om hans förmenta svaghet utan betydande reservation. Ganska symtomatiskt torde vara, att inte en gång vid den s. k. Omaha-stranden, vilken dock, till skillnad från övriga kustsektorer, försvarades av en välutbildad och relativt välutrustad fältdivision, och där — såsom Stjernfelt framhåller — »Atlantvallens frontlinje erbjöd det motstånd, som Rommel satt som mål» —, inte ens där visade det sig möjligt att hindra fienden från att komma i land och hålla sig kvar, låt vara att läget ett tag föreföll kritiskt nog för de landstigna amerikanerna.

Varför är det då till sist en så ofantligt svår uppgift att, t. o. m. under relativt gynnsamma yttre förhållanden, avvärjande försvara en strandställning? Ätminstone en väsentlig del av svaret torde kunna utläsas ur nedanstående uttalande av general von Senger i hans anförda studie över *Die Abwehr der Achsenmächte auf Sizilien*.

Det visade sig gång på gång, att »der Angreifer vom Meere her über die wirkungsvollere Artillerie verfügte als der Verteidiger. Keine Landmacht vermag Geschütze so schweren Kalibers, wie es

Schiffsgeschütze sind, so beweglich hin und her zu schieben, so leicht sich dem feindlichen Beschuss zu entziehen, so schnell einzunehmen, wie dies auf dem Meere möglich ist.» Häre ligger nog grundorsaken till att försvarsställningar i själva kustbandet vanligen så lätt betvingas. Det är också huvudanledningen till att »Gegenstösse gegen einen einmal gelandeten Gegner so wenig Aussicht auf Erfolg haben».

Detta är en strikt logisk slutsats, som dessutom styrkes av nära nog all modern praktisk krigserfarenhet. Om någonsin borde väl därför den ofta missbrukade termen »lärdom» här vara på sin plats.
